

Hal Koch: *Hvad er demokrati?*

Kilde: Mogens Herman Hansen, Kilder til demokratiets historie 1750-2000, Museum Tusculanums Forlag 2006 (uddrag)

Hal Koch (1904-63) var teolog af uddannelse og professor i kirkehistorie ved Københavns Universitet fra 1936 til sin død i 1963. I udlandet var han kendt som specialist i de tidlige kirkefædres forhold til Platon og platonismen. I Danmark blev han en central skikkelse i den offentlige debat, først i 1940, da han holdt en række fængende forelæsninger om Grundtvig, under krigen som den dynamiske formand for Dansk Ungdomssamvirke, og i årene efter 1946 som forstander for den nystiftede Krogerup Højskole.

Under krigen 1940-45 søgte Hal Koch at bekæmpe nazismen og fascismen med pennen snarere end med sværdet.

Hal Koch: *Hvad er demokrati?*

Hvad er demokrati? Det spørgsmål rejser sig med des større kraft. Men lad mig sige det straks: Jeg formår ikke at give et kort og klart svar på dette spørgsmål - i hvert fald ikke et svar, der kan skrives i en politisk ordbog som definition, på samme måde som man forholdsvis let kan definere, hvad planøkonomi, georgisme eller andre politiske fænomener er. Demokrati lader sig ikke indeslutte i en formel. Det er ikke et system eller en lære. Det er en livsform, som under stadige nederlag og tilbagefald er groet frem i Vesteuropa i løbet af godt og vel 2000 år, og som i sin lange og bevægede tilværelse har modtaget mange påvirkninger fra mangfoldige sider. Det er ikke noget i sig selv afsluttet. Derfor står debatten stadig om dets væsen. Det er ikke en sejr, som er vundet, men en kamp, som stadig går på. Det er ikke et en gang opnået resultat, men en opgave, som stadig skal løses på ny. Frem for alt er det ikke en lære, der kan doceres, og som man i en håndevending vil tilegne sig eller gå over til. Det er en tankegang, en livsform, som man først tilegner sig derved, at man lever den igennem i sit allersnærvreste private liv, i forhold til familie og naboer, derefter i forholdet udadtil i større kredse, i forholdet til landsmænd, og endelig i forholdet til andre nationer - på hvilket sidste punkt verden endnu ikke har set meget til demokratiet (...).

Når to, tre eller flere - muligvis et helt folk - skal træffe en afgørelse om fremtiden eller fastlægge love for deres indbyrdes samkvem, kan man være nogenlunde sikker på, at der vil opstå uenighed. Mennesker er forskelli-

ge, lever under forskellige kår, har forskellige interesser; derfor vil de også dømme forskelligt og have forskellige ønsker. Der opstår således konflikter, små og store mellem hinanden. Afgørelsen skal imidlertid træffes, og loven skal fastlægges; derfor må man finde en løsning på konflikten. I det store og hele findes der kun to veje til at finde denne løsning: 1) man kan slå sig til rette, hvilket vil sige, at det bliver den stærkeres vilje som råder; således går det til i junglen; ofte er det imidlertid vanskeligt at se nogen forskel på menneskers og jungledyrs optræden, 2) man kan tale sig til rette, hvilket vil sige, at man gennem en samtale mellem de stridende parter søger at få sagen alsidigt belyst, og at de samtalende parter virkelig bestræber sig for - det må ikke glemmes - gennem samtalen at nå til en rigtigere og rimeligere forståelse af konfliktens problem. Dette er demokrati. Det er samtalen (dialogen) og dens gensidige forståelse og respekt, som er demokratiets væsen. Hvor dette glipper, vil man uvægerligt falde tilbage til magtkampen. Således forstået er demokratiet noget langt mere omfattende end en bestemt samfundsmæssig styreform. [...]

[Demokratiets] væsen beror på dette, at man mødes og tales ved, at man gennem samtalen når til en bedre og rimeligere forståelse og derudfra formår at træffe en afgørelse, som ikke alene tjener en enkelt person eller klasse, men som tager billigt hensyn til helheden. [...] Ofte har man - til stor skade for demokratiets anseelse - betragtet selve afstemningen som det væsentlige. Var en ting blot vedtaget ved afstemning, var der ingen tvivl om dens berettigelse. Så var demokratisk set alt i orden. Så let går det imidlertid ikke. Ellers ville der ikke - demokratisk set - være noget at bebrejde nazismen i Tyskland, og der findes adskillige stater, hvor enhver afstemning, hvis den da overhovedet er mulig, ville medføre et rent autoritært styre. Værre er det imidlertid, at man ud fra denne overvurdering af »afstemningen« næsten med indre nødvendighed tvinges over i den konsekvens, som mere end noget andet har bidraget til at bringe demokratiet i vanry, nemlig den påstand, at det altid er flertallet, som har ret. For enhver, der tænker sig lidt om, er dette jo en uhyrlighed. [...]

For mange vil dette synes temmelig spidsfindigt, og dog er det en meget væsentlig side ved det demokratiske liv, som her er fremdraget. Men hvad så med afstemningen? vil mange spørge. Må det dog ikke være flertallet, der har ret, i hvert fald ret til at afgøre, hvilken vej man skal gå? Jo, selvfølgelig. Afstemningen hører også med til den demokratiske arbejdsform. Når sagen er uddebatteret, og når afgørelsen skal træffes, er det afstemningen som viser, hvor langt man er nået. Man skulle nemlig have nået noget ved

debatten. Det udemokratiske er den ufrugtbare debat, hvor ingen har øret eller sindet åbent for modpartens indvendinger. Hvis afgørelsen er truffet på forhånd, og modpartens synspunkter aldrig bliver én et problem, så er forhandlingen virkelig blevet til tom ordsqualder og »parlamentarisk kævl«, som demokratiets strenge kritikere plejer at udtrykke sig. Men der, hvor sindet er åbent og respekten for de andres synspunkter og hensynet til helhedens interesse er levende, der vil man netop gennem det frugtbare møde og den oprigtige debat kunne nå resultater, som aldrig nås, hvor den ene part står alene og suverænt dikterer, hvad enten så den ene part er en enevældig konge, en privilegeret overklasse eller et moderne politisk parti, der er stærkt nok til at få diktatoriske griller. At en afstemning ikke i sig selv er en garanti for, at man har nået det rigtige resultat, og at altså flertallet ikke uden videre har ret, viser sig i det demokratiske samfund deri, at også det ved afstemning vundne resultat gøres til genstand for fri drøftelse og kritik. I en autoritær stat forstummer oppositionen, når afgørelsen er truffet. I et demokratisk samfund indrømmer man, at alle afgørelser er relative, kun tilnærmelsen til det rette, og derfor hører drøftelsen ikke op.

Menneskelig vækkelse, oplysning og opdragelse - uden det bliver demokrati en farlig ting. Så sker det, som kritikerne påstår, at en behændig agitator og den samvittighedsløse intrigemager kan køre med det hele. Men lægemidlet herimod er ikke at tage styre og ansvar fra folket og overdrage det til en lille klike. Her er farerne nemlig endnu større. Her vil smiger, personlige forbindelser og ligefrem bestikkelse få enestående vækstbetingelser. Italien og Tyskland kan tale med om dette. Nej, vejen er tværtimod den gennem ansvar og krav at opdrage folket til selvstyre. Det nås ikke på en gang, det nås i det hele taget ikke en gang for alle; det er en stadig levende opgave, lige vigtig for hvert nyt slægtled. Det er dette vækkende, oplysende og opdragende arbejde, der er det ubetinget vigtigste i et demokratisk samfund, endnu vigtigere end det, der foregår i Folketinget. Og opdragelsen foregår ikke blot gennem de mange forskellige former for skoler - lige fra folkeskolen over de mange mere eller mindre frivillige ungdomsskoler til universitetet - men lige så fuldt gennem det folkelige organisationsliv og hele det samarbejde, som der udfolder sig.

GLOSER

Massesuggestionen – *suggestion er påvirkning af et menneskes tanker, følelser eller adfærd ved at indgive dem visse forestillinger*